

MARX AVRUPA İŞÇİ SINIFLARINDAN UMUDUNU KESMİŞTİ

Aydınlık Gazetesi, 29 Ekim 2011

Yıldırım Koç

Bazen kulaktan dolma üstünkörü bilgiler gerçekliğin öğrenilmesini engeller. Marx'ın sosyalizme geçiş konusunda Avrupa'yı temel aldığı görüşü bu niteliktedir.

Marx'ın kapitalizmin en gelişmiş olduğu ülkede sosyalizmi beklemesi, yaşamının bir dönemine özgüdür. Marx, 1872 sonrasında, yani yaşamının son 11 yıllık döneminde Avrupa'dan umudunu kesmişti. Belki de bunun yol açtığı hayalkırıklığı nedeniyle 1872 sonrasında yalnızca bir kitap yazdı (Marx'ın ölümünden sonra yayımlanan Kapital'in ikinci ve üçüncü ciltleri ile Artık-Değer Teorileri'nin malzemesinin çoğu 1867 yılında yayımlanan Kapital'in birinci cildinden önce hazırlanmıştı). Bu dönemdeki mektupları önemlidir, ancak kendisini siyasal faaliyetin dışına çekti. Umutlarını Avrupa dışına bağladı. Kurulmasında ve çalışmalarında büyük emeğinin geçtiği Birinci Enternasyonal'in genel merkezini 1872 yılında ABD'ye taşımasının nedenlerinden biri de bu hayalkırıklığıydı.

Marx'ın 11 Şubat 1878 tarihinde Wilhelm Liebknecht'e yazdığı mektup, hayalkırıklığının göstergelerinden biridir: "İngiliz işçi sınıfının ahlakı, 1848 yılından beri yaşanan çürüme döneminde, bir süreç içinde giderek daha da derin bir biçimde bozuldu ve (İngiliz işçi sınıfı, Y.K.) sonunda büyük Liberal Parti'nin, yani kapitalistlerin uşağının kuyruğu olmaktan başka bir şey olmadığı bir noktaya geldi."

Marx, sosyalizmin kurulması için sömürgelerin kurtuluş mücadelesine, Rusya'ya ve ABD'ye umut bağlamıştı. Sömürgelerin kurtuluş mücadelesine ilişkin tespit ve öngörülerini günümüze de ışık tutmaktadır.

Marx'ın amacı, bir dönem kapitalizmin sonuçlarına karşı yaygın ve radikal eylemler yapan İngiliz işçi sınıfının evcilleştirilmesinin nedenlerini saptamaktı.

İngiliz işçi sınıfına umut bağladığı dönemde, o tarihlerde İngiltere'nin sömürgesi olan İrlanda'nın kurtuluşunun İngiltere'de işçi sınıfının iktidara gelmesine bağlı olduğunu düşünüyordu.

Ancak zaman içinde bu tavrı değişti.

İngiltere'de sosyalizmin kuruluşunun yolunun, sömürge konumundaki İrlanda'nın İngiltere'ye karşı mücadelesinin başarısından geçtiğini yazmaya başladı.

E. Hobsbawm, Marx'ın sömürgelerdeki mücadelenin metropol ülkedeki devrimci hareket üzerindeki etkisi konusunda şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

"İngiltere'deki durumu devrimcileştirmede Marx'ın ana reçetesi İrlanda aracılığıyla, yani sömürge devriminin desteklenmesinin dolaylı aracılığıyla; böylece İngiliz işçilerini İngiliz burjuvazisine bağlayan önemli bağ tahrip edilecekti. Marx'ın da kabul ettiği gibi, başlangıçta İrlanda'nın İngiliz proletaryasının zaferiyle kurtulmasını bekliyordu. 1860'lı yılların sonlarından itibaren tam tersi görüşü benimsedi; şöyle ki, geri ve sömürge ülkelerdeki devrimler belirleyici olacaktı ve bunların kendileri metropollerini devrimcileştirecekti... İrlanda iki açıdan engelleyici oluyordu: İngiliz işçi sınıfını ırk temelinde bölüyordu ve böylece İngiliz işçisine bir başkasını sömürmede kendi yöneticileriyle belirgin bir ortak çıkar sunuyordu."

Marx'ın Laura ve Paul Lafargue'a 5 Mart 1870 tarihinde yazdığı mektupta da şu değerlendirme yer alıyordu: "Eğer Avrupa'nın toplumsal gelişmesini hızlandıracaksak, resmi (yani hakim sınıf) İngiltere'nin felaketini hızlandırmalıyız. Bu ise İrlanda'da, İngiltere'nin en zayıf noktasında bir darbeyi gerektirmektedir. Eğer İrlanda kaybedilirse, İngiliz 'İmparatorluğu' biter ve İngiltere'de bugüne kadar uykucu ve yavaş bir biçimde gelişmiş olan sınıf mücadelesi daha keskin biçimler alacaktır."

Engels'in, 12 Eylül 1882 tarihinde Kautsky'ye yazdığı mektup da şöyleydi: "Bana, İngiliz işçilerinin sömürge politikası konusunda ne düşündüklerini soruyorsun. Ne diyeyim, genel olarak politika konusunda düşündüklerinin tam olarak aynısını: Burjuvaların düşündüğünün aynısını. Burada işçilerin bir partisi yok; yalnızca Muhafazakarlar ve Liberal-Radikaller var; ve işçiler de, İngiltere'nin dünya piyasasındaki tekelinin ve sömürgelerin sağladığı ziyafetten keyifle pay alıyorlar."

Marx 1872 sonrasında umudunu, sömürgelerin kurtuluş mücadelesinin başarısına bağlamıştı; Avrupa'ya değil.